

El Casalot

Charles Dickens

Destino. Barcelona, 2008

Joan Solà | sola@ub.edu

Catedràtic de Filologia Catalana de la UB i vicepresident de l'IEC

La direcció d'EINES m'invita a proposar als lectors un llibre que em sembli important per la raó que sigui. Els proposo *El Casalot*, esplèndida, insuperable traducció, feta per Xavier Pàmies, de la no menys

esplèndida novel·la de Charles Dickens (1812-1970) *Bleak house* (1853), que descriu els barris baixos de Londres i un dels interminables processos judicials de la Cancelleria, tot ben inextricablement barrejat. Aquesta obra em recorda inevitablement *Vida privada* (1932) de Josep Maria de Sagarra (1894-1961), per l'estil, la maleabilitat del llenguatge, la genialitat de penetració psicològica en els personatges. Els il·lustraré els aspectes al·ludits i la consciència del traductor pel que fa al que en diem llengua estàndard i registres de llenguatge.

Observin l'esplèndida arrencada de la novel·la: «Boira a tot arreu. Boira riu amunt, on sura enmig de verdes deve-ses i mitjanes; boira riu avall, on llisca, espessa, entre els embarcadors i la brutícia riberenca d'una gran (i sòr-dida) ciutat. Boira als aiguamolls d'Essex, boira als serrats de Kent. Boira esmunyint-se a les cuines de les naus car-

boneres; boira planant per les drassanes i arrapant-se al cordam dels grans vaixells; boira caient damunt la borda de les gavarres i les barques. Boira als ulls i a la gola dels vells invàlids del Royal Naval Hospital de Greenwich, que respiren la seva asma vora la llar de foc del dormitori; boira al broc i a la cassoleta de la pipa de tarda del patró geniüt [...]; boira que fibla cruelment els dits de les mans i dels peus del grumet que tremola a coberta. [...] Però la boira no arribarà mai a ser prou espessa, ni el fanguissar prou fondo, per estar a l'altura de la situació d'empantanegament que aquest Tribunal Superior de la Cancelleria, el més mesquí de tots els vells pecadors, exhibeix ara com ara a la faç del món.»

Els transcriu altres fragments més curts, amb algun comentari. Pàmies desplega una gamma àmplia de registres lingüístics. Vegin primer la riquesa de llenguatge: «Però ella és molt soferta, i arriada, i és un escarràs de feina», «Fava, tòtila, escurçó, diable de dona! Així et cre-messin, bruixa xerraire! —diu l'home esbufegant», «El [cavall] burell, que té la plaça davant de la porta, i que, amb un cascavelleig impacient del cabestre, dreça les orelles i gira el cap amb tanta ànsia quan la porta s'obre, i al qual qui l'ha obert li diu: «Xo, burell, quiet, que avui no sortiràs!»». Observin ara un llenguatge popular vivíssim: «Santa innocència! No s'adonava que dient això s'enaltia a si mateixa», «—Esther! —va exclamar. / —¿Què mana?»,

Foto: Nausica Solà

**Cal valorar tant les opinions de l'autoritat
normativa com les dels grans autors
i traductors: perquè la llengua culta o
estàndard es forma amb les aportacions
responsables de tothom**

«—¿L'inspector Bucket? / —Justa», «el dia anterior no l'altre la senyora Dedlock havia estat parlant amb mi»; i tot seguit una llengua de trinxeraire o preescolar, sense refinaments: «Ara l'hi explico, què li ha dit la senyora. Ha dit, diu: «¿Se n'enrecorda que una vegada vaig vindre i vaig parlar amb vostè [...]? ¿Se n'enrecorda que li vaig pagar diners perquè em dongués un mocador que ella s'havia endescuidat?»»; a la vora d'un registre elevat, de senyor: «Era un home natural i directe, de captivença deseixida i franca, amb qui en Richard s'exercitava des de feia uns quants mesos».

La llengua del traductor és espectacularment rica de fraseologia, un aspecte avui molt empobrit: *anar prim de ventre (o de butxaca)*, *Ara sí que la ballarem!*, *cap a Londres falta gent, com hi ha món!*, *de color de gos com fuig, fer curt, fer net (d'una cosa)*, *fer safareig, passar-se els taps, pesar figues, posar fil a l'agulla, pujar-hi de peus, ser un llepafils, treure'n l'aigua clara (d'una cosa), ves per on!* Hi ensopaguem també deliciosos refranys o dites com ara *dinner fa diner, gota a gota el mar s'esgota, fer feix de tota herba, ha estat callat com un rat dintre el forat*.

El lector culte català descobrirà també en aquesta traducció un professional amb una fina consciència respecte del codi lingüístic com a tal; un bon coneixedor de les opinions més rellevants dels especialistes en lèxic i en gramàtica, que pren posició responsable en els punts discu-

tits o no totalment resolts dels nostres codis. Per exemple, usa sempre el signe inicial d'interrogació («—¿No? —vaig dir jo—. ¿Això no és el pitjor?»); usa només per amb l'infinitiu final; fa variables els quantificadors *prou* i *massa* (*prou maldecaps*; «n'hi ha moltes [...]»; *masses*); no apostrofa el pronom *en* si va precedit de *ens*, *us*, *els* («no us en aneu»); usa *si us plau* només amb tractament de vós o amb plural, altrament escriu sempre *sisplau* («Continuï, sisplau»); aglutina encabat («Va escoltar-me sense interrompre'm; i encabat va dir [...]»); i elimina de la novel·la les combinacions pronominals *la hi* («li neteja la ferida i l'hi eixuga»), *li ho* («passi a la rebotiga, l'hi prego») i *li'n* («va anar a casa seva a donar-n'hi les gràcies»), que des de fa anys es troben en crisi al Principat.

Caldria que els catalans ens acostuméssim a valorar tant les opinions de l'autoritat normativa com les dels grans professionals, siguin autors siguin traductors: perquè la llengua culta o estàndard es forma amb les aportacions responsables de tothom. |

